

in zaradi njih nobena znanost svojih spomenikov ne potiska v nepomembnost. Tak koncept razvoja se zdi, da ustreza zlasti v položaju, ko je spomenikov malo in je pričevanje razvoja predvsem njih razvojna in stilna različnost, ki pa ni slučajna in spontana, ampak urejena in pogojena s splošno duhovno stopnjo časa. Konceptija o slogovnem razvoju je bila prvič izdelana za univ. predavanja 1967/68, hkrati pa večkrat objavljena¹². Med obrazcema rateškega in starogorskega očenaša je razlika, ki ustreza razliki med poetiko gotskega in renesančnega besedila. Tu ne gre za kako »slovensko« renesanso ali kaj, čeprav bi lahko tudi tako rekli, tudi ne gre za kako večjo stilistično izdelanost gotskega besedila (Paternu), ampak predvsem za drugačno poetiko, drugačnega duha, ki terja z naravnim dikcijo prosto pot k človekovemu razumu in si šele s tem utira pot tudi k čustvu, za razloček od slovesne skrivnostnosti z inverzijami in drugimi figurami got-

skih besedil. Ne gre torej za kako posledico zanemarjanja v ustni tradiciji, ampak za spremembo, pogojeno z novimi pogledi in novo poetiko. Inverzije in zapletenost stavka v rateškem rokopisu ne pomenijo odvisnosti od latinščine, ampak predvsem, da je bila v gotiki (in še prej, prim. Erich Prunč, Nekateri problemi koroškega slovenskega slovstva do 1848. leta. Zbornik Koroški kulturni dnevi. Maribor 1973) taka dikcija v slovenščini mogoča, sprememba v renesansi pa je pogojena z znanimi težnjami po neokrašenem, zastopnem izrazu, ki so se iz jezikovne teorije humanistov in zlasti Lutra uveljavile tudi v poetiki slov. protestantskih, to je renesančnih besedil.

Teh nekaj odgovorov niti približno ne zajema vsega, kar bi bilo treba in kar bi lahko ob omenjenih pripombah še rekli. Zdi se pa, da bo oblika razpravljanja primernejša od oblike odgovorov na vprašanja.

Breda Pogorelec
Filozofska fakulteta v Ljubljani

POJASNILO PROFESORJU MERKUJU

Prof. Merku je v JiS 1973/74, št. 8 na str. 311—313 objavil »Nekaj pripomb po objavi Starogorskega rokopisa v JiS«, ki se tičejo tudi nekaterih stvari v mojem prispevku »Starogorski rokopis iz konca 15. stoletja«, JiS 1973/74, št. 6/7, str. 192—198, in želi nanje odgovor.

Kot sem že v omenjenem prispevku povedal, sem za svojo študijo imel na voljo samo objavo tega spomenika v KGMD, ne pa originalne fotokopije. Zato sem suponiral, da se bo ob pregledu fotokopije kaka podrobnost v mojem prepisu morebiti pokazala drugačna, kot sem jo rešil jaz oziroma paleograf Božo Otorepec, ki mi je rokopis pomagal prebrati. In res je Pavle Merku na osnovi fotokopije opozoril na nekaj takih, po vsej verjetnosti napačno transliteriranih mest (I2,3; II2; III4); ponekod pa je branje kljub fotokopiji še vedno negotovo (III4, 12, 14, 16). Vendar so vse to nebitvene malenkosti, ki v celoti ne spreminjajo mojega opisa pisave tega spomenika, še manj pa seveda opisa njegovega jezika.

Druga vrsta Merkujevih pripomb pa se tiče moje jezikovne interpretacije Starogorskega rokopisa. Tu pa me noben od njego-

vih ugovorov ne prepričuje. Zavedam se sicer, da je redkokatera dialektična posebnost značilna za en sam dialekt, kljub temu pa sem še vedno prepričan, da je vrsta jezikovnih posebnosti v tem spomeniku dialektično gorenjska. Njihov gorenjski izvor je po mojem izpričan prav s tem, da vse beremo v enem samem spomeniku, čeprav sicer vsako posamezno od njih pozna še kako drugo slovensko narečje.

Ne strinjam se z Merkujem, da je vokalna redukcija v nadiškem narečju enako pogosta kot v gorenjščini, čeprav vem, da tudi nadiščina pozna na primer popolno onemitev nenaglašene izglasnega *i*. V celoti je nadiški dialekt glede vokalne redukcije vendarle silno arhaičen.

Kljub Merkujevemu pomislekom asimilacijo *s — š > š š* še vedno pripisujem kraško-notranjski oziroma zahodni provenienci, ker je prav za to področje še posebej značilna.

¹² B. Pogorelec, Zgodovina slovenskega knjižnega jezika. Predavanja 1967/68. — B. Pogorelec, Slogovna rast slovenskega knjižnega jezika. Serija TV oddaj na RTV Ljubljana. Jesen 1967 (ponovljeno za Jugoslavijo na TV Sarajevo 1974). — Kasneje še šolske ure za višjo stopnjo.

Kar se tiče Merkujevih pripomb glede pisave krajevnih imen, je moja pomota samo *Št. Lenart*, ki ga rad popravim v *Sv. Lenart*. Buje je zapisal Cracina in sem jaz to prevzel po njem, *čedadski* in *Videm* pa sem

zapisal, ker tako pisavo predpisuje veljavni Slovenski pravopis, čeprav vem, da je domače in etimološko ustrežnejše *čedajski* in *Viden*.

Tine Logar
Filozofska fakulteta v Ljubljani

ANTONU KREMPLJU V SPOMIN (OB 130. OBLETNICI SMRTI)*

Dovolite, da v imenu Republiškega odbora SD Slovenije pozdravim Vašo svečanost, in se tudi v svojem imenu v nekaj besedah oddolžim spominu zaslužnega moža, pisatelja in prosvetitelja Antona Kremplja.

V zvezi z njegovo vsestransko dejavnostjo, o kateri nam je govoril dr. Slodnjak, bi poudarila predvsem dva vidika, ki zahtevata, da v sto letih navedene sodbe o njem prevrednotimo, in pogledamo nanj v luči sodobnih družbenih ter znanstvenih dogajanj — in dogajanj.

I. vidik:

Naša sodobnost je vse premalo pozorna do mnogih oseb naše kulturne zgodovine. Predvsem do tistih, ki se s svojim vsakodnevnim praktično-prosvetiteljskim delom (namenjeno je bilo najširšim ljudskim plastem) niso uvrstili med knjižne estetske vrhove, ki jih obravnava in ocenjuje literarna zgodovina. Teh mož pa tudi ne moremo uvrstiti med ključne osebnosti naše narodne zgodovine, in jih tako tudi zgodovinska veda pušča pozabljene — ob strani.

Znano dejstvo je, da je dolga vrsta mož, med njimi je na častnem mestu naš današnji slavljenec Anton Krempelj, v času, ko še ni bilo nobenih slovenskih šol — in tudi ne kulturnih ustanov — skozi stoletja oblikovala slovensko kulturno zaledje in s tem izpolnjevala važno narodno poslanstvo. Skrbela je tudi za intelektualni naraščaj, ki ga je narodnostno ozaveščala, in mu povečini omogočala tudi materialne možnosti za višjo izobrazbo.

Tako se je do začetka 19. stol. izoblikoval tanek, zaveden slovenski izobraženski sloj, ki ga je odlikovala danes manj opazna lastnost — požrtvovalnost v službi narodu — ljudstvu. Bila je to skupina ljudi, ki si je postavila povsem naraven cilj: iz preprostega slovenskega kmečkega ljudstva izoblikovati narod, dati mu pomembno zgodovino in tako dvigniti njegovo potep-

tano samozavest, mu dati književnost in znanost — vse v domačem jeziku.

Za take namene je moralo biti pripravljeno tudi ljudsko zaledje, sodobno rečeno — baza. To kulturno zaledje pa so v tem času na Štajerskem oblikovali izobraženi posamezniki, moške izjemno klenega značaja. Vrsta pomembnih sodobnikov: Krempelj, Murko, Slomšek, Muršec, Dajnko, Raič, Trstenjak in drugi, ki so opravili težaško, nikoli poplačano delo, saj so se ukvarjali s tem, kar sta od njih zahtevala čas in prostor, upoštevajoč lokalne razmere in potrebe sebi prepuščenega, nezaveščenega in zaradi tega tudi v marsičem nesamostojnega ljudstva.

Slovensko prosvetljsko-nabožno književnost je treba ocenjevati z najširših vidikov naše kulturne zgodovine. Bila je to jezikovna šola množic. Vzgojni cilji te književnosti so bili prežeti s stremljenjem: človek — bodi dober, bodi bratu brat, bodi Slovenec, skrbi za družino, izобрази se, uči se, dvigni se, da te ne bo tujec zaničeval,

* Naslednji prispevek je govor doc. dr. Martine Orožen na spominski proslavi ob 130. obletnici smrti vzhodnoštajerskega prosvetitelja in pisatelja Antona Kremplja; proslava je bila 15. 9. 1974 pred pisateljevo rojstno hišo na Noričkem vrhu 13; pripravilo jo je KPD »Peter Dajnko« iz Črešnjevca pri Radgoni, slavnostni govor o pisatelju, predvsem o pomenu »Dogodivšine« za narodnostno ozaveščanje Štajercev v prvi polovici 19. stoletja, je imel akademik dr. Anton Slodnjak, ki je obenem odkril spominsko ploščo — darilo Krempeljevih rojakov. — Proslave se je, žal, udeležilo malo slavistov, kar je škoda, saj je bila ob tej priložnosti pripravljena tudi tehtno urejena in vsestransko izčrpna razstava o Krempeljevih delih (vključno z rokopisi in biografskimi dokumenti) in prikazana strokovna literatura, ki obravnava pisca z različnih vidikov. Razstavo je pripravil prof. Vrtnjak iz Maribora. Hkrati je ob tej priložnosti izšel drugi ponatis Krempeljevih »Dogodivšine« (pri Trofeniku v Münchenu). Svečanost je tako kljub skromnejši udeležbi lepo uspela, avtorica, ki se je proslave udeležila tudi v imenu SDS, pa je mnenja, da mora Slavistično društvo Slovenije pozorno spremljati tudi najskromnejše proslave, če so vezane na naše poklicno delo, saj se na ta način obnavljajo prepotrebnosti stiki med izobraženci in delovnimi ljudmi ter njihovimi kulturnimi stremljenji na našem podežlju. (Po njenem poročilu RO SDS, ur.)